

Що таке педагогічний менеджмент?

Оскільки сучасний розвиток педагогіки школи характеризується науково-теоретичними узагальненнями емпіричного досвіду управління закладами освіти, накопиченого в різних регіонах світу, виробленням спільних для всіх країн принципів ефективного управління педагогічними системами, типізації його різних форм і умов реалізації, урахуванням соціально-педагогічної сфери і культури організації педагогічного виробництва, з'ясуванням особливостей національного менталітету в організаційній поведінці керівних та педагогічних працівників, створенням адаптивних і швидкореагуючих управлінських механізмів, то правомірність введення терміну «педагогічний менеджмент» до теорії вітчизняного школознавства обумовлено такими факторами.

По-перше, вітчизняна теорія внутрішкільного управління, як одна з найбільш пріоритетних у сучасних умовах галузей педагогічної науки, переживає особливий етап свого інтенсивного розвитку й оновлення. Це зумовлено соціально-економічною реформою нашого суспільства, його поступовим переходом до ринкової економіки; кризою авторитарних методів управління; необхідністю пошуку національної моделі управління традиційними й новими типами шкіл шляхом осмислення і творчої переробки раніше не знайомих зарубіжних концепцій менеджменту. По-друге, завдяки тому, що менеджмент як «управління в умовах ринкової економіки є системою теоретичних і практичних знань, організаційних дій і структур, що постійно розвиваються» (І. Герчикова), набув інтернаціонального значення й універсального впровадження не тільки у виробничій сфері, але й у сфері освіти. З огляду на це універсальність наукових заходів і технологій, розроблених у межах міжнародного менеджменту, дозволяє застосувати їх і в управлінні педагогічними системами, що функціонують у різних національних середовищах. Це дозволяє інтегрувати накопичений світовий досвід менеджменту в теорію педагогічного менеджменту України.

Суттєво й те, що поняття «менеджмент» у психолого-педагогічній літературі використовується в різних словосполученнях, основними з яких є такі: «шкільний менеджмент» (М. Латипова, А.В. Ньомов, Т.І. Шамова), «ме-

менеджмент в освіті» (Н.Л. Коломийський, В.В. Крижко Є.П. Павлютенков), «освітній та навчальний менеджмент» (Д.І. Дзвінчук, В.А. Козаков), «педагогічний менеджмент» (В.І. Бондар, К.Я. Вазіна, Г.М. Закорченна, В.І. Маслов, В.П. Симонов, В.В. Шаркунова).

Термін «педагогічний менеджмент» є найбільш вживаним у вітчизняній літературі. Він має полісемічний характер. З одного боку, він виявляє свою сутність, як наука про управління педагогічними системами, — завданням якої є пошук і розробка засобів та методів, що сприяють найбільш ефективному досягненню цілей сучасних закладів освіти, підвищенню продуктивності праці їх співробітників, досягненню рентабельності і прибутковості педагогічного виробництва, виходячи з конкретних умов внутрішнього та зовнішнього середовища, обумовленого розвитком ринкової економіки.

З іншого — цей термін фіксує те, що педагогічний менеджмент виявляє свою сутність, як певна організація роботи керівних працівників, допоміжного персоналу та педагогічного колективу закладу освіти для досягнення поставленої мети найбільш раціональними засобами. При цьому розуміється, що роботу з управління кадрами закладу освіти необхідно вибудовувати таким чином, щоб вона відповідала потребам всіх учасників навчально-виховного процесу і дозволяла активізувати їхню роботу, підвищувати продуктивність праці й загальну ефективність педагогічного виробництва, як сфери соціокультурного відтворення особистості.

По-третє, педагогічний менеджмент розуміють, як організацію діяльності закладу освіти, що має певний склад і структуру, у межах яких реалізуються свідомо заплановані і скоординовані заходи, спрямовані на досягнення загальних освітньо-виховних цілей. І якщо організація проявляється, як статика педагогічного процесу окремого закладу освіти як певної справи, освітнього бізнесу, то управління — це його динаміка. Педагогічний менеджмент, 'к орган, вказує на наявність суб'єкта управління.

По-четверте, терміном «педагогічний менеджмент» фіксується система управління, де певний заклад освіти його окремий підрозділ виступає, як керований об'єкт саме в умовах ринкової економіки, що мають зовнішнє

середовище — ринкові відносини, до реального стану яких він повинен пристосовуватися шляхом зворотного зв'язку. Результатом же зворотного зв'язку закладу освіти з ринком освітніх послуг та іншими елементами зовнішнього середовища є управлінське рішення. Воно передбачає перетворення інформаційних, технологічних, матеріальних, фінансових, трудових і інтелектуальних ресурсів для досягнення кінцевих результатів закладу освіти — забезпечення високого рівня навченості та вихованості учнів, а також прибутковості її господарської діяльності. Це досягається шляхом мінімізації витрат на сировину, матеріали, енергію, фінансування, оплату праці і максимізації прибутку від результатів педагогічного виробництва — якості загальноосвітньої підготовки випускників закладу освіти як педагогічної продукції та здійснення додаткових освітніх послуг тощо.

По-п'яте, під терміном «педагогічний менеджмент» розуміють особливого типу вміння та адміністративні навички, що пов'язують з діяльністю певної особи — менеджера освіти як професійного управлінця. В означеному контексті мається на увазі те, що педагогічний менеджмент проявляється через набір певних поведінкових правил, що притаманні статусу керівника закладу освіти особливого типу, який виконує сукупність міжособистісних, інформаційних і організаційно-технологічних ролей в Умовах відсутності повного стандарту і переліку управлінських завдань; використовує свої особистісні якості, як основне джерело і засіб управління; діє в нестандартних ситуаціях; постійно змінює організаційні ситуації; визнане загальний напрямок руху керованої педагогічної системи, її змін і особливостей подальшого розвитку.

Стає очевидним, що докорінна відмінність термінів «внутрішкільне управління» і «педагогічний менеджмент» полягає саме в тому, що останній має принципово інший економічний, соціально-психологічний та структурно-функціональний механізм, який спрямовано на вирішення конкретних проблем взаємодії учасників навчально-виховного процесу закладу освіти в реалізації соціально-економічних, технологічних, соціально-психологічних і професійних завдань, що виникають у процесі господарчої діяльності обумовленої дією

ринкових відносин. Економічний механізм педагогічного менеджменту складають три блоки: внутрішньо-організаційне управління, управління педагогічним виробництвом (Г.П. Щедровицький) і управління педагогічним персоналом, об'єктивно обумовлений здійсненням господарської діяльності закладу освіти саме в ринкових умовах, коли результати управлінської та господарської діяльності учасників навчально-виховного процесу отримують свою кінцеву оцінку на ринку освітніх послуг у процесі збуту «педагогічної продукції» (А.С. Ма-каренко).

Педагогічний менеджмент, як діяльнісна система включає в себе такі структурно-функціональні компоненти: мету діяльності (запланований, очікуваний результат); суб'єкт діяльності (директор, його заступники, вчителі, учні); об'єкт діяльності (він же другий суб'єкт) — виконавець розпоряджень менеджера освіти (учень, учитель, заступники директора); зміст діяльності (навчально-пізнавальна, управлінська та інша інформація); способи діяльності (методи і стиль взаємодії вчителя з учнями, керівника з учителями й учнями та ін.).

Педагогічний менеджмент виявляє свою сутність як теорія, методика і технологія ефективного управління педагогічними системами (В.П. Симонов). Він має свою певну специфіку і закономірності, що обумовлені особливостями його предмета, продукту й наслідку праці менеджера освіти. При цьому предметом праці менеджера освіти є діяльність суб'єкта, яким він керує, продуктом праці — інформація, знаряддям праці — слово, мова, мовлення. Результатом праці менеджера освіти є ступінь навченості й вихованості й розвитку об'єкта (другого суб'єкта) педагогічного менеджменту — учнів.